

emphasizes certain micro-themes of the novel. Such qualities of author's quotes determine the necessity of providing an extended commentary to them. Commentary can help to preserve the intrigue of the original, which relies on the background knowledge of the reader. In translation author's quotes are not often followed by commentary which leads to the loss of ironic effects as well as to the impoverishment of intertextual potential of the novel.

Key words: author's quotes, translation, intertextuality, irony, play.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Бокун І. А.

УДК 821.111 (73) Мельничук

С. М. Барилко, Є. О. Барилко

МІФОПОЕТИКА РОМАНУ АСКОЛЬДА МЕЛЬНИЧУКА «ЩО СКАЗАНО»

У 1994 році видавництво «Фабер енд Фабер», де довгий час працював Т. С. Еліот, випустило роман Аскольда Мельничука (США) «What Is Told». Його вихід викликав захоплені відгуки американської преси. «Масштабний, блискучий Мельничук ширяє крізь декади і континенти, від ліричних пасажів до крупного плану, від домашніх сцен до філософствування. Його поєднання міфу і реалізму, просякнуте насиллям і комічністю, нагадує про Г. Маркеса», – зазначала «Бостон глоуб». «Скімливий та ідіосинкратичний наратив непокори, резиньцяї, стійкості. Аскольд Мельничук у своєму чудовому першому романі препарує українську душу з фаталістичним, майже екзистенційним гумором, лише зрідка звертаючись до проповіді», – акцентувала «Лос-Анджелес-Таймс» [1, с. 303]. Такі відгуки на англомовний твір з українською тематикою зустрічаються вперше. Більш того, роман А. Мельничука «What Is Told» було відзначено премією «Нью-Йорк Таймс» за 1994 рік. На жаль, українське сприйняття роману було значно скромнішим, навіть про самого Аскольда Мельничука, поета, прозаїка, перекладача, критика, літературознавця в Україні написано небагато. Єдиний український переклад роману – «Що сказано», здійснений Олександром Винниковим, містить, на думку критиків, численні помилки й неточності та потребує ґрунтовної переробки.

Феномен творчості А. Мельничука сформувався в контексті американського літературного процесу, складовою якого є мультикультуралізм. На сьогодні є чимало досліджень, що засвідчують успішний розвиток мультикультурального письменства. Мультикультуралізм є явищем, що представляє творчість письменників

етнічних меншин. Серед дослідників мультикультуралізму відзначимо українських літературознавців Т. Денисову, Н. Висоцьку, серед американських дослідників – І. Гасана, С. Клоуз, Р. Флемінга, у працях яких найбільш повно аналізується мультикультуральний аспект американської літератури.

Літературна діяльність А. Мельничука окремо чи в порівнянні з творчістю інших митців слова розглядається в критиці як американській, так і українській у контексті мультикультуралізму. Причому творчість митця аналізується здебільшого епізодично. У літературознавчих працях не знайдемо жодного окремого дослідження щодо структурних і загалом художньо-стилістичних особливостей його творів, лише декілька статей, авторами яких є С. Павличко, О. Забужко, Т. Денисова та рецензій Л. Рудницького і М. Павлишина. Таким чином, у літературознавстві окреслилися лише поодинокі спроби аналізу творчості А. Мельничука.

Отже, на сучасному етапі творчий доробок А. Мельничука потребує глибокого і всебічного вивчення, комплексного підходу до його аналізу не тільки в контексті американістики, а й української літератури, що передбачає з'ясування багатоаспектності української проблематики, порушеної письменником. Цим і зумовлюється актуальність нашого дослідження.

А. Мельничука можна зарахувати до нового покоління письменників, що пишуть англійською мовою на українську тематику. Звернення до теми пізнання та визнання українства на Заході, утвердження української нації як самобутньої і неповторної є пріоритетними у творчій діяльності письменника.

Наша стаття присвячена дослідженню роману А. Мельничука «What Is Told» («Що сказано»). За мету ми ставимо собі спробу осмислити міфопоетику роману.

Творчим поштовхом для написання роману «What Is Told» Аскольдом Мельничуком став твір Г. Маркеса «Сто років самотності», про що йдеться у відгуках американських критиків і в свідченнях самого автора.

Темою романів «Що сказано» та «Сто років самотності» є те, як герої віднаходять минуле з метою творити сьогодення й зберегти власну гідність та кровну прив'язаність до землі. Вкотре підтверджується істина: без пам'яті про минулі події, війну, своє походження не маємо права на майбутнє. Обидва романи розглядаються критиками в контексті модерністського світосприйняття з елементами постмодернізму. Вищезазначені твори сповнені символами та метафорами, алегоріями та фантастичними мотивами і мають глибоко національний та новаторський характер у поєднанні з традицією і сміливим звучанням [2, с. 4].

Роман А. Мельничука «Що сказано» оповідає про життя та долі трьох поколінь української родини Забобонів – Зенона і Наталки, їхньої дочки Слави Ластівки, зятя Аркадія Ворога, онука Богдана. Забобони походять з містечка Роздоріжжя, до якого їхній предок князь Тур Забобон приніс Християнство в десятому сторіччі. Одразу зазначимо:

створюючи історичне підложжя для розвитку сюжету, автор не обтяжує себе ні історичною правдивістю, ні правдивою хронологією. Він перетворює український літопис в легенду, таку, що кориться лише його творчим законам. Для нього легенда, міф формують реальну субстанцію життя. Про це свідчить вже сама назва книги, котра реферує до усної творчості прадавніх українців: «What Is Told» «Що розказано» перекладає назву Т. Денисова, або «Що сказано» переклав О. Вінников, тобто «Що сказано по це у легенді?» Два епіграфи до роману також спрямовують читача в необхідному напрямі. «Чи є щось правдивіше за правду? – питається в одному з них. – Так, – відповідає грек Казанзакіс. – Легенди. Вони надають вічного значення ефемерній правді». А другий (з «Івана Грозного» Б. Бобріка) пояснює, як творяться легенди [1, с. 304].

Особлива увага зосереджується на зображенні А. Мельничуком території, де живуть міфологічні герої. Мешканці містечка Роздоріжжя постійно відкривають для себе світ, приймають християнство, живуть однією великою сім'єю і не знають, що таке смерть.

У романі А. Мельничук використовує міф як тло для зображення реального і вигаданого. Міфотворення А. Мельничука підпорядковане вирішенню основної проблеми твору – проблеми самоозначення та самоідентифікації українця в еміграції. Міфопоетика роману огранює проблематику сучасного буття емігранта, який у будь-який спосіб намагається зберегти свою ідентичність. Можна стверджувати, що основною відмінністю в зображенні фантастичних і реальних мотивів та сюжетів у двох романах: А. Мельничука «Що сказано» і Г. Маркеса «Сто років самотності» є художнє втілення міфу і деміфізації, що в А. Мельничука – розділені, тобто знаходяться в різних сюжетних площинах, а у Г. Маркеса – органічно поєднуються, переплітаються з реальною дійсністю, вливаються в нескінченний потік свідомості оповідача. Проблематика роману «Що сказано» А. Мельничука пов'язана з пошуками самоідентифікації, а на новій землі, в Америці – знаходженням належного місця в чужомовному суспільстві, де основним елементом є збереження пам'яті про свій родовід, свою батьківщину, рідний край.

У романі А. Мельничука химерно переплітається казковий вимисел і побутова правда, показана дійсність, іноді жорстока, у всіх її проявах, події та вчинки героїв пронизані правдоподібністю зображуваного. Життєстверджуючою силою твору є гуманізм, що спонукає людину до боротьби, суперечливого протистояння з суспільством. Адже вимушена відсутність мужності, волі, забування про минуле, покірність злу веде до духовного та морального зубожіння, а звідси – до знищення себе як особистості.

Аналізуючи поетикальні особливості роману А. Мельничука «Що сказано», виявлено самотність, своєрідність та новаторство манери письма митця.

Розглядаючи художні особливості роману, ми звернули увагу на асоціативні паралелі, алюзії, які підкреслюють українську проблематику

твору. У романі немало символів – імена героїв та назви речей викликають історичні та міфологічні асоціації, а саме: Рюрик Забобон (до речі, прізвище царів було Рюрики), Аркадій Ворог, який був родом з Східної України на відміну від родини Забобонів, саме прізвище Забобони теж красномовне.

Роман просякнутий всеосяжною іронією, він на рівних використовує й історію, і міф історії, в ньому обігруються пафосні ситуації і узагальнені образи, тут трагедію не можна виокремити з фарсу. В маленькому за обсягом тексті А. Мельничук зумів висвітлити долю України – від давнини до сучасності, причому на тлі європейської історії та основних її координат, і все це «змонтувавши» із американською ситуацією [3, с. 237].

Будучи хронікою життя однієї родини Забобонів у ХХ столітті, роман переростає на історію цілого народу і ширше – цілого осередку держав, до яких українській нації довелося входити.

Два брати Забобони – Зенон і Стефан – символізують народницьку, певною мірою діаспорну лінію в історії українського національного духу. Роман і починається з того, що, закохавшись у Наталку, Зенон відмовляється від запропонованої йому посади одного з кураторів Лондонського музею і повертається до рідного Роздоріжжя, щоб одружитися з коханою. Зенон «вірив, що його країна потребує звільнення від впливу сусідів Польщі й Австрії. А для цього треба зберігати чистоту рідної мови. Мова живе завдяки таким людям, як ти, – казав він Наталці. – Ти є національний скарб» [4; 5].

Тема минулого, тема привидів в розділі про Роздоріжжя набуває великого значення. Історія Роздоріжжя давня та глибока. В оповідь введено міф про Тура Забобона, предка героя і колишнього короля цих місць. Історію подано у кількох визначальних фрагментах: боротьба Тура з татарами та переміна богів – варварства на християнство.

Як і годиться слов'янському міфу, Тур могутній, із залізними руками і бронзовими ногами. Він постійно веде нещадну жорстоку боротьбу з татарами-агресорами. Боротьба надихається необхідністю помсти, особливо коли жертвою виявляється гаряче кохана дружина Ольга. Але не тільки такими реальними психологічними фактами живиться війна. Тур захищає рідну землю, своїх однородців, а серед них і «двоюрідних родичів» – дерева: адже вони не можуть утекти від ворога, бо вросли корінням у землю. Метафора укоріненості в такому язичницькому трактуванні набирає дещо іронічного сенсу, особливо коли в подальшому тексті вона в сприйнятті читача, спрямована авторською інтенцією, поширюється і на жінок Зенона – Наталку і Славу Ластівку і далі, ще глибше – на всю українську національну ідею. «Сформоване і затінене заходом і сходом, півднем і північчю, Роздоріжжя змінювалося, зростало, стискалося, спалювалося і було відновлено, спалено знов і, подібно до фенікса, відроджувалося». І далі: «І водночас з тим, як місто упорядковувалося, структурувалося і цивілізувалося, люди, такі ж

примітивні, як дерева, навчалися вдягатися, митися, читати, купувати, торгувати, базікати, брехати. Дерева спостерігали, як люди зменшувалися» [4; 5].

Кожна сцена, кожен образ А. Мельничука набирає значення символу. І тут годиться згадати про другого Забобона – Стефана. Брати «однокореневі» за своїм походженням і за функціями в романі: обидва символізують український дух. Адже, як сповіщає міф, вони є нащадки тієї гілки на дереві Турів, що зв'язана із Маркіяном, носієм нової віри і писемності (його посада – охоронець книжок). А. Мельничук створює власний варіант легенди про прийняття християнства в Київській Русі. Оскільки значно активізувалися татари, стало ясно, що місцеві боги втрачають силу. Тож і відправив Тур Забобон посланців на чолі з братом Маркіяном до Візантії, де згідно з чутками, правив новий Бог-людина. А ще й вони уміли зберігати минуле завдяки письменам. Тож і розбили Перуна, і прийняли нову віру, а нащадки Маркіяна (брати Забобони), маючи писемність, зберігають дух краю [4; 5].

В часи великого переселення народів, викликаного Другою світовою війною, аби зберегти родину, а значить, і майбутнє роду Забобонів, Зенон відправляє берегинь роду – дружину і дочку з Роздоріжжя. І тут, у таборі переселенців на теренах Європи відбувається символічне поєднання Західної і Східної України. Наталка Ластівка одружується з Аркадієм Ворогом, чий батьки зазнали трагічної долі в Україні Східній.

Оповідь-хроніка веде з переселенського табору до Garden States (назва розділу про Сполучені Штати), до Чистого Життя і Земного Раю (назви підрозділів). Це – сприйняття країни переселенцями. Аркадій намагається вписатися в американське життя, переживає різні фази свого усамітнення, глибоко розуміючи, що він існує як особистість, як людина, тобто, він ідентифікований лише в родині, тому з усіх сил стимулює цю вже позбавлену живильної енергії даність. Врешті-решт він відчуває себе вільною щасливою людиною, коли припадає до океанського відкритого простору, повітря, неосяжної волі – до загальнолюдських вимірів, адже він завжди хотів бути вільним, як Сковорода. І це вирішує його долю: він залишається в Америці, коли дружина, сумуючи за привидами, вирушає з сином відвідати Європу.

Мабуть, саме його поведінкою задоволений у фінальній сцені привид Тура, який заглядає у вікно в Нью-Джерсі. І оскільки тут живуть його нащадки, він занурюється корінням в землю. Укорінення Тура Забобона на новому місці, в Америці, відбувається, мабуть, з двох причин: з'являється перша родинна могила (Стефан вмирає на Різдво), а головне – хлопчик Богдан, то вже нове покоління, то вже американський досвід, американське сприйняття реальності, для якого Україна – далеке міфічне казкове минуле предків.

Отже, творчість А. Мельничука в цілому та проза на українську тематику зокрема є самотутнім явищем як для американської, так і для

української літератур. А. Мельничук є непересічним поетом, перекладачем, критиком. Подальше вивчення оригінального прозового, поетичного та критичного доробку, перекладацька діяльність цього письменника мають бути перспективними для майбутніх дослідників.

Список використаної літератури

- 1. Денисова Т. Н.** Історія американської літератури ХХ століття : [посіб. для вуз.] / Т. Н. Денисова. – К. : „Довіра”, 2002. – С. 303.
- 2. Рудницький Л.** Рец.: «Український міф в американському мультикультурному просторі» / Леонід Рудницький // Наук. записки НаУКМА. – Сер. Філологічні науки. – 2003. – Т. 21. – С. 4.
- 3. Потницева Т.** Современный американский роман на украинскую тему // Литература ХХ века: итоги и перспективы изучения. Материалы Пятых Андреевских чтений. – [под ред. Н. Н. Андреевой, Н. А. Литвиненко и Н. Т. Пахсарьян]. М., 2007. – С. 237 – 238.
- 4. Melnyczuk A.** What Is Told. / Askold Melnyczuk. – Faber and Faber, Boston, 1995.
- 5. Мельничук А.** Що сказано / Аскольд Мельничук; [пер О. Винникова]. – Х. : Фоліо, 1996.

Барилко С. М., Барилко Є. О. Міфопоетика роману А. Мельничука «Що сказано»

Пропонована стаття досліджує міфопоетику роману Аскольда Мельничука (США) «What Is Told» («Що сказано»). У романі автор використовує міф як тло для зображення реального і вигаданого. Міфотворення А. Мельничука підпорядковане вирішенню основної проблеми твору – проблеми самоозначення та самоідентифікації українця в еміграції. Міфопоетика роману огранює проблематику сучасного буття емігранта, який у будь-який спосіб намагається зберегти свою ідентичність.

Ключові слова: міф, міфопоетика, міфотворення, реальне і міфічне, художньо-стилістичні особливості, проблема самоідентифікації.

Барилко С. Н., Барилко Е. А. Міфопоетика романа А. Мельничука «Что сказано»

Предлагаемая статья исследует мифопоетику романа Аскольда Мельничука (США) «What Is Told» («Что сказано»). В романе автор использует миф как фон для изображения реального и выдуманного. Мифы, придуманные А. Мельничуком, подчинены решению основной проблемы произведения – проблемы самоидентификации украинца в эмиграции. Мифопоетика романа ограняет проблематику современного быта эмигранта, который любым способом стремится сберечь свою идентичность.

Ключевые слова: миф, мифопоетика, создание мифов, реальное и мифическое, художественно-стилистические особенности, проблема самоидентификации.

Barylko S. M., Barylko Y. O. Mythopoesis of A. Melnyczuk's Novel «What is Told»

The proposed article investigates mythopoesis of Askold Melnyczuk's novel (the USA) «What is Told». In the novel the author uses myth as a background to depict the real and the made-up. A. Melnyczuk's myth-making is subordinated to solving the major problem of the above-mentioned literary work – the problem of keeping own self-identity, the Ukrainian emigrant's self-identity in the foreign community under the conditions of Americans' misunderstanding those people who came to the USA from other countries.

Transplanted to the strange soil of the new world by the upheavals of World War II, the family finds itself unprepared for the subtle sabotages of peacetime suburbia. With the ghosts of their extraordinary past never far away, the voyagers resort to the strategies learned in the struggle against the Tartars, Nazis. In «What Is Told», Askold Melnyczuk reinvents with humor and compassion, the story of a people long hidden behind the Iron Curtain. His novel is a reminder that history is not something that happens only to others.

Key words: myth, mythopoesis, myth-making, the real and the made-up, artistic and stylistic peculiarities, the problem of self-identity.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Клименко О. С.

УДК 821.111(73): 7.038.6

М. Л. Ваховський

**ТЕНДЕНЦІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В АМЕРИКАНСЬКІЙ
ЛІТЕРАТУРІ**

Проблеми осмислення постмодернізму як культурної течії нині належать до найбільш актуальних. Різні тлумачення терміну «постмодернізм», різноманітність літературних практик, об'єднаних у його рамках, лише підтверджують поширеність цього явища, котре, без сумніву, включає до себе найважливіші характеристики нашої епохи.

Постмодернізм є досить складною, різносторонньою філософською течією. Саме тому відсутність чітких меж та певних стандартів пригортає увагу великої кількості науковців, літературознавців, критиків та взагалі людей творчих професій, адже саме їх діяльності і торкається постмодернізм більшою мірою. Не випадково прагнення вивчення та дослідження цієї течії охопило весь світ.

У країнах далекого зарубіжжя ця проблема зацікавила таких видатних особистостей як італійський письменник та науковець У. Еко,